

УДК 336.1/051

Долозіна І.Л.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку, фінансів та економічної безпеки
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»
МОН України (м. Покровськ)

ПІДХОДИ ДО КІЛЬКІСНОГО ОЦІНЮВАННЯ ПОДАТКОВО-БЮДЖЕТНИХ ДИСБАЛАНСІВ

У статті систематизовано підходи до кількісного оцінювання податково-бюджетних дисбалансів. Зазначені підходи поєднані в такі групи, як оцінка вертикальних та горизонтальних дисбалансів, оцінка справедливості оподаткування, оцінка дисбалансів оподаткування і структури бюджетів, оцінка часових дисбалансів. Визначено можливості застосування окремих підходів у виробленні бюджетної політики.

Ключові слова: податково-бюджетні дисбаланси, кількісна оцінка, справедливість, диспропорції структури, часові дисбаланси, вертикальні та горизонтальні дисбаланси.

Долозіна И.Л. ПОДХОДЫ К КОЛИЧЕСТВЕННОЙ ОЦЕНКЕ НАЛОГОВО-БЮДЖЕТНЫХ ДИСБАЛАНСОВ

В статье систематизированы подходы к количественной оценке налогово-бюджетных дисбалансов. Указанные подходы объединены в такие группы, как оценка вертикальных и горизонтальных дисбалансов, оценка справедливости налогообложения, оценка дисбалансов налогообложения и структуры бюджетов, оценка временных дисбалансов. Определены возможности применения отдельных подходов в выработке бюджетной политики.

Ключевые слова: налогово-бюджетные дисбалансы, количественная оценка, справедливость, диспропорции структуры, временные дисбалансы, вертикальные и горизонтальные дисбалансы.

Dolozina I.L. APPROACHES TO QUANTITATIVE ESTIMATION OF THE TAX AND BUDGETARY IMBALANCES

Approaches to quantitative assessment of the tax and budgetary imbalances are systematized in the article. The specified approaches are grouped as follows: assessment of vertical and horizontal imbalances, assessment of equity of the taxation, assessment of imbalances of the taxation and structure of budgets, assessment of time imbalances. Possibilities of use of certain approaches in development of the budgetary policy are outlined.

Keywords: tax and budgetary imbalances, quantitative assessment, equity, disproportions of structure, time imbalances, vertical and horizontal imbalances.

Постановка проблеми. Формування дієвої політики управління державними фінансовими ресурсами істотним чином залежить від можливості виявити та кількісно оцінити вплив дисбалансів в оподаткуванні та формуванні і виконанні бюджетів на обсяг і види таких ресурсів, перспективи їх мобілізації в майбутньому, обсяг і якість виконання державою та органами місцевого самоврядування власних функцій, темпи і характер економічного розвитку загалом. Водночас для вирішення зазначеного питання необхідно, по-перше, розуміти природу податково-бюджетних дисбалансів в усій повноті їх різновидів. Крім того, необхідно знайти ті кількісні характеристики, які належною мірою відповідатимуть кожному з видів податково-бюджетних дисбалансів і розкриватимуть його прояв.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дисбалансів у функціонуванні податкової та бюджетної систем, адмініструванні податків, формуванні і виконанні бюджетів привертає багато уваги як вітчизняних, так і закордонних дослідників. Зокрема, теоретичне обґрунтування сутності та видів податково-бюджетних дисбалансів здійснено у роботах М. Деркач [1] О. Десятнюк [2], В. Дороша та І. Косинського [3], В. Козюка [4], Н. Кравчук [5], І. Крючкової [6], Т. Мельник [7], І. Миктюк [8] та ін. Окремі питання емпіричної оцінки дисбалансів у сфері державних фінансів досліджені А. Afonso і Tovar Jalles, J. [9], Г. Лебедею та С. Швець [10], Р. Feve та Р. Henin [11], Л. Шемаєвою та Н. Корень [12]. Підходи до оцінки фінансової стійкості та фінансової спроможності як проявів збалансованості бюджетів висвітлено в роботах Н. Bohn [13], Л. Костирко [14], О. Крук [15], О. Тимошенко [16], В. Щербаківа та Г. Манєрова [17] та ін.

Постановка завдання. Вивчення наведених літературних джерел дає змогу констатувати різноспря-

мованість оцінки дисбалансів, акцент на вузьких аспектах визначення кількісних параметрів бюджетів та податкових надходжень, що визначає потребу в систематизації та узагальненні підходів до кількісного оцінювання податково-бюджетних дисбалансів, які є метою цього дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виходячи із розуміння податково-бюджетних дисбалансів як сукупності всіх проявів кількісної невідповідності (розривів) між доходною та видатковою частинами бюджетів та непропорційності в структурі кожної з них та з урахуванням територіального, часового та управлінського аспектів розгляду таких дисбалансів, їх можна поєднати у декілька груп:

– вертикальні дисбаланси – невідповідність між обсягами та пропорціями доходної та видаткової частин бюджету, пов'язана із виконанням державою або органами місцевого самоврядування власних функцій як інститутів управління життєдіяльністю суспільства;

– горизонтальні дисбаланси – невідповідність між обсягами та пропорціями доходної та видаткової частин бюджету, пов'язана із нерівномірністю розподілу ресурсів і виконання видатків бюджетів одного рівня (бюджетів органів місцевого самоврядування з однаковим статусом);

– часові дисбаланси – невідповідність між обсягами і пропорціями доходної та видаткової частин бюджету, викликана дією фактору часу, зокрема, впливом окремих економічних процесів (інфляція, економічний, політичний цикл тощо);

– структурні дисбаланси – невідповідність між обсягами та пропорціями доходної та видаткової частин бюджету, пов'язана із формуванням джерел доходів бюджетів, структурою їх витратної частини, відповідністю між окремими групами доходів та видатків бюджетів тощо;

– дисбаланси справедливості – диспропорції у формуванні власних податкових надходжень, пов’язані з усвідомленням з боку платників податків несправедливості оподаткування і, відповідно, ухиленням від оподаткування.

Розглянемо докладніше показники, які можуть характеризувати кожну групу дисбалансів.

Вертикальні дисбаланси можуть бути описані низкою показників, які характеризують, по-перше, достатність фінансових ресурсів для виконання окремими суб’єктами державного управління та місцевого самоврядування власних функцій, а по-друге, характер розподілу доходів і видатків між центральним та регіональними і місцевими бюджетами. Горизонтальні дисбаланси характеризують варіативність доходів та видатків місцевих (територіальних) бюджетів. Відповідні показники наведені в табл. 1.

До показників вимірювання часових дисбалансів слід віднести:

1) обсяг і частку податкового боргу у доходах бюджету певного рівня в динаміці;

2) оцінку ефекту Олівєри-Танзі [18, 19] у вигляді інфляційних втрат внаслідок наявності часового лагу між нарахуванням податків та їх сплатою (або ширше – між моментом виникнення податкового зобов’язання та моментом сплати) та інфляційних втрат внаслідок наявності часового лагу між надходженням доходів до бюджету та моментом здійснення виплат, які індексуються на рівень інфляції;

3) зміну дефіциту (профіциту) бюджету у вигляді розриву між рівнем соціальних витрат та рівнем доходів в фазі спаду (зростання) циклу;

4) зміну обсягів і частки соціальних видатків бюджетів залежно від стадії електорального циклу тощо.

Найбільшу групу підходів до оцінок являють собою підходи до оцінки структурних дисбалансів. Передусім до таких показників належать:

1) власне дефіцит або профіцит бюджету як різниця між плановими (фактичними) доходами і видатками бюджету певного рівня;

2) скорочення надходжень від певних податків внаслідок надмірного рівня ставки (ефект Лафера), коли податковий тягар за певним податком скорочує обсяги надходжень від цього податку через зменшення економічної активності, запровадження схем легального та нелегального ухилення від оподаткування;

3) нерівномірність податкового боргу за окремими видами податків, який непрямим чином характеризує ступінь їхньої фіскальної результативності;

4) співвідношення видатків на обслуговування державного (муніципального боргу) або його складників та ВВП (обсяг видатків бюджету);

5) рівень перерозподілу національного багатства через бюджет (відношення доходів бюджету до ВВП), динаміка якого не супроводжується відповідною динамікою обсягу доходів, які залишилися у суб’єктів оподаткування після сплати податків (або зміною коефіцієнту Джинні);

6) співвідношення між капітальними та поточними видатками бюджетів;

7) дефіцит позабюджетних фондів соціального і пенсійного страхування;

Таблиця 1

Показники вертикальних та горизонтальних дисбалансів

Показник	Розрахунок
Показники вертикальних дисбалансів	
Рівень нестачі фінансових ресурсів для досягнення цілей соціально-економічної політики держави або органів місцевого самоврядування	Співвідношення обсягу фактичних доходів бюджету певного рівня (або зведеного бюджету в разі, якщо неможливо чітко розмежувати функції органів влади на центральному, територіальному та місцевому рівнях) та прогнозованого обсягу видатків на виконання таких функцій; орієнтиром для прогнозування може бути бюджетний план відповідно до плану заходів досягнення кращих позицій за певним індексом (наприклад, Better Life Index);
Показник чутливості обсягу податкових надходжень до змін у платоспроможності платників податків	Частка податкових надходжень від реальних податків (тих, величина яких визначається вартістю майна, а не фінансовими доходами) у сумі податкових надходжень бюджету
Показник рівня фінансування повноважень із забезпечення розвитку, покладений на центральні та місцеві органи влади	Співвідношення часток видатків на розвиток (соціальні видатки) у структурі видатків центрального та місцевих бюджетів
Показник централізації податкових надходжень	Співвідношення часток податкових надходжень у доходах державного та місцевих бюджетів
Показники горизонтальних дисбалансів	
Ступінь неоднорідності місцевих бюджетів за фактом податкоспроможності територіальної громади; може бути деталізований за видами податкових надходжень	Коефіцієнт варіації власних доходів місцевих бюджетів одного рівня на душу населення
Ступінь неоднорідності місцевих бюджетів за рівнем неподаткових надходжень	Коефіцієнт варіації показників власних неподаткових надходжень бюджетів одного рівня у вигляді показника доходів від власності на 1 грн балансової вартості комунального майна, показника доходів від надання адміністративних послуг на душу населення, показника обсягу доходів від штрафів та пень на 1 грн валового регіонального продукту
Рівень неоднорідності бюджетного забезпечення соціально-економічного розвитку місцевих громад	Коефіцієнт варіації сукупних видатків місцевих бюджетів одного рівня на душу населення
Рівень неоднорідності податкоспроможності місцевих громад	Коефіцієнт варіації податкоспроможності місцевої громади за податками, які беруться до уваги під час розрахунку дотації вирівнювання
Показник ефективності бюджетного вирівнювання	Співвідношення обсягу сукупної дотації вирівнювання для бюджетів одного рівня та зміни показника варіації податкових бюджетних видатків цих бюджетів; у разі негативного значення (різниця між коефіцієнтами варіації досліджуваного та базового періодів, яка знаходиться у знаменнику цього показника) цей показник відображає обсяг дотації, необхідної для зниження рівня нерівномірності податкових видатків місцевих бюджетів на 1 процентний пункт

8) частка залучених у борг коштів, яка спрямована на фінансування капітальних витрат бюджетів;

9) обсяг недовиконання бюджету за доходами;

10) диспропорції між надходженнями податків на прибуток між державними (муниципальними) підприємствами на 1 грн вартості їх балансу.

До показників фінансової стійкості бюджетів, які характеризують рівень їх збалансованості, слід віднести (табл. 2):

Показники безпеки бюджету і так звані фіскальні правила наведені в табл. 3.

Вони є основою для визначення дисбалансів, які характеризують невідповідність фактично

реалізуваної бюджетної політики нормативним вимогам і містять як оригінальні показники, так і вже згадувані.

Одними з найбільш складних з позиції оцінки є дисбаланси, пов'язані із несправедливістю оподаткування і бюджетного вирівнювання. Узагальнення і розвиток поглядів, викладених у роботах О. Вилкової, В. Панскова, А. Швандар [22, 23, 24], дають змогу запропонувати такі показники, як:

1) варіація частки витратків на розвиток після здійснення соціальних виплат місцевих бюджетів;

2) варіація частки залишку доходів після виплати податків населенням;

Таблиця 2

Показники фінансової стійкості бюджетів

Показник	Порядок розрахунку	Зміст показника
Коефіцієнт самостійності місцевих бюджетів	Власні податкові і неподаткові доходи місцевого бюджету / Загальна сума доходів місцевого бюджету з урахуванням трансфертів	Характеристика міри автономності місцевої влади у фінансуванні витратків місцевих бюджетів
Коефіцієнт залежності місцевого бюджету від міжбюджетних трансфертів	Обсяг трансфертів до місцевого бюджету / Загальна сума доходів місцевого бюджету з урахуванням трансфертів	Міра залежності від зовнішнього фінансування під час виконання доходної частини
Коефіцієнт стійкості бюджету	Обсяг трансфертів до місцевого бюджету / Загальна сума витратків місцевого бюджету	Характеристика міри залежності під час фінансування витратків
Коефіцієнт фінансової спроможності місцевих бюджетів за доходами, які беруться до уваги під час визначення дотації вирівнювання	Обсяг надходжень за доходами, які враховуються у розрахунку обсягу дотації вирівнювання / Загальна сума доходів місцевого бюджету з урахуванням дотації вирівнювання	Характеристика міри фінансової спроможності громади за основним джерелом податкових надходжень
Коефіцієнт податкоспроможності місцевих бюджетів за доходами, які беруться до уваги під час визначення дотації вирівнювання	Обсяг надходжень за доходами, які враховуються у розрахунку обсягу дотації вирівнювання / Загальна сума власних податкових доходів місцевого бюджету	Характеристика міри залежності податкових доходів місцевого бюджету від податкових надходжень, які враховуються у розрахунку обсягу дотації вирівнювання
Коефіцієнт бюджетного покриття	Власні доходи місцевого бюджету / Сума витратків загального фонду місцевого бюджету	Характеризує рівень відносної достатності власних доходів місцевих бюджетів для фінансування власних повноважень місцевих органів влади
Коефіцієнт бюджетного покриття з урахуванням дотації вирівнювання	(Власні доходи місцевого бюджету + Дотація вирівнювання) / Сума витратків загального фонду місцевого бюджету	Характеризує рівень відносної достатності доходів з урахуванням дотації вирівнювання для фінансування власних повноважень місцевих органів влади
Коефіцієнт фінансування за витратками на делеговані повноваження	Сума фактичних витратків на реалізацію делегованих повноважень / Сума витратків на реалізацію делегованих повноважень за нормативами	Характеризує ступінь перевищення фінансування делегованих повноважень
Коефіцієнт залежності від субвенцій	Обсяг медичної, освітньої та інфраструктурної субвенцій / Загальна сума доходів місцевого бюджету з урахуванням трансфертів	Характеризує значущість делегованих повноважень для формування доходної частини
Коефіцієнт стійкості бюджету за податковими надходженнями	Сума податкових надходжень до бюджету / Загальна сума витратків бюджету	Характеризує ступінь залежності від адміністративно керованих надходжень (на відміну від надходжень від господарської діяльності, власності, штрафів) під час фінансування витратків
Коефіцієнт вагомості дотації вирівнювання	Обсяг дотації вирівнювання / Обсяг трансфертів до місцевого бюджету	Характеристика міри залежності від дотації вирівнювання
Коефіцієнт бюджетної результативності	Власні доходи бюджету / Чисельність населення	Характеристика формування доходної бази
Коефіцієнт бюджетної забезпеченості	Витратки бюджету / Чисельність населення	Характеристика подушного рівня фінансування з бюджету
Коефіцієнт стабільності податкових надходжень	Власні податкові надходження / Обсяг трансфертів до місцевого бюджету	Характеристика стійкості податкових джерел фінансування бюджету
Показник інтегральної стійкості	(Власні доходи / Власні витратки) * (1 – співвідношення сум кредиторської заборгованості на кінець та початок періоду)	Характеристика збалансованості бюджету
Коефіцієнт боргового навантаження	Обсяг заборгованості з урахуванням платежів з обслуговування / Власні доходи бюджету	Характеристика загального боргового тягара на власні доходи бюджету
Коефіцієнт обслуговування боргу	Платежі з обслуговування боргу / Обсяг доходів бюджету	Характеристика поточного боргового тягара
Запас стійкості бюджету	(Максимальний рівень платежів з обслуговування боргу, визначений Бюджетним кодексом – Коефіцієнт обслуговування боргу) / Максимальний рівень платежів з обслуговування боргу, визначений Бюджетним кодексом	Характеризує рівень відповідності політики з обслуговування боргу нормативним вимогам

3) співвідношення обсягу відповідальності платників податків за порушення податкового законодавства та відповідальності податкових органів за зловживання і несумлінне виконання своїх обов'язків щодо платників податків.

Висновки з проведеного дослідження. Сучасні наукові результати в питанні якісної та кількісної оцінки податково-бюджетних дисбалансів є різнорідними за змістом та повнотою охоплення оціночними характеристиками різних проявів дисбалансів. З огляду на це, перелік цих характеристик запропоновано розширити і виокремити в ньому п'ять груп, таких як оцінка вертикальних та горизонтальних дисбалансів, оцінка справедливості оподаткування, оцінка дисбалансів оподаткування і структури бюджетів, оцінка часових дисбалансів. Частина наведених показників являють собою нормативні значення за певними фіскальними правилами та рекомендованими індикаторами. Інші показники можуть

бути оцінені лише у разі удосконалення статистичної звітності у сфері оподаткування і бюджетів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Деркач М.І. Сучасна державна політика у сфері подолання статичного й динамічного дисбалансів місцевих бюджетів / М.І. Деркач // Фінанси України. – 2011. – № 4. – С. 55-64.
2. Десятнюк О.М. Дисбаланс податкової системи: причини і шляхи подолання / О.М. Десятнюк, Л.П. Амбрик // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). – 2013. – № 1. – С. 45-50.
3. Дорош В.Ю. Європейські імперативи вирівнювання фінансових дисбалансів територій / В.Ю. Дорош, І.М. Косинський // Економічний форум. – 2015. – № 2. – С. 272-280.
4. Козюк В.В. Експансія кредиту в системі макрофінансових дисбалансів / В.В. Козюк // Фінанси України. – 2010. – № 1. – С. 54-65.
5. Кравчук Н. Глобальні фіскальні розриви і дисбаланси: інституційні та дистрибутивні ефекти / Н. Кравчук // Світ фінансів. – 2012. – Вип. 4. – С. 73-92.

Таблиця 3

Показники безпеки бюджету і фіскальні обмеження

Показник	Рівень
Фіскальні правила – обмеження	
Оборотний залишок бюджетних коштів	Не більше 2% планових видатків загального фонду бюджету
Загальний обсяг державного боргу та гарантованого державного боргу на кінець бюджетного періоду	Не більше 60% річного номінального обсягу валового внутрішнього продукту України
Граничний обсяг дефіциту бюджету, в т. ч. за загальним та спеціальним фондом	Встановлюється законами про державний бюджет (рішеннями про місцевий бюджет)
Граничний обсяг державного боргу та граничний обсяг гарантованого державою боргу	Встановлюється законами про державний бюджет (рішеннями про місцевий бюджет)
Загальний обсяг місцевого боргу та гарантованого Автономною Республікою Крим чи територіальною громадою міста боргу (без урахування гарантійних зобов'язань, що виникають за кредитами (позиками) від міжнародних фінансових організацій) станом на кінець бюджетного періоду	Не більше 200% (для міста Києва – 400%) середньорічного індикативного прогнозного обсягу надходжень бюджету розвитку (без урахування обсягу місцевих запозичень та капітальних трансфертів (субвенцій) з інших бюджетів), визначеного прогнозом відповідного місцевого бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди
Резервний фонд бюджету	Не більше 1% обсягу видатків загального фонду відповідного бюджету
Видатки місцевого бюджету на обслуговування місцевого боргу	Не більше 10% видатків загального фонду місцевого бюджету протягом будь-якого бюджетного періоду, коли планується обслуговування місцевого боргу
Кошти на виконання гарантійних зобов'язань із платежів, термін сплати яких настає у відповідному бюджетному періоді, щодо договорів, за якими ще не настав гарантійний випадок	Не менше 50% сум платежів за цими договорами
Обсяг Державного фонду регіонального розвитку	Не менше 1% прогнозного обсягу доходів загального фонду проекту Державного бюджету України на відповідний бюджетний період
Обсяг фінансування інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, що мають на меті розвиток спортивної інфраструктури та енергоефективності державних і комунальних навчальних та медичних закладів,	Не менше 10% коштів Державного фонду регіонального розвитку за кожним із таких напрямів
Рівень співфінансування проектів Державного фонду регіонального розвитку з боку місцевих бюджетів	10%
Індикатори безпеки бюджетів і боргової безпеки	
Відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП	Оптимальний рівень $\leq 20\%$
Відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП	Оптимальний рівень $\leq 40\%$
Середньозважена дохідність ОВДП на первинному ринку	Оптимальний рівень $\leq 4\%$
Відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу	Не менше 50%
Відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП	Не більше 3% (за модулем)
Дефіцит /профіцит бюджетних та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління	Оптимальне значення 0%, задовільний рівень $\pm 1\%$
Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет	Задовільним вважається рівень 25-30%
Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету	Оптимальний рівень $\leq 6\%$

Джерело [20, 21]

6. Крючкова І.В. Дисбаланси доходів і витрат в інституційних секторах економіки України / І.В. Крючкова // Економіка і прогнозування. – 2014. – № 3. – С. 20-31.
7. Мельник Т. Ідентифікатори фінансових дисбалансів / Т. Мельник, К. Касянок // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2016. – № 5. – С. 5-15.
8. Микитюк І.С. Теоретичні основи збалансованості бюджетної системи України / І.С. Микитюк // Економічний вісник університету. – 2013. – Вип. 20(1). – С. 162-167.
9. Afonso A. and Tovar Jalles J. (2015). Fiscal sustainability: a panel assessment for advanced economies. *Applied Economics Letters* Vol. 22, Iss. 11, 2015: 925-929 – <https://doi.org/10.1080/13504851.2014.987913>.
10. Лебеда Г. Макроекономічна збалансованість розвитку бюджетного сектора економіки України / Г. Лебеда, С. Швець; в кн.: *Моделі ідентифікації макроекономічних дисбалансів в Україні: кол. моногр. / за ред. д-ра екон. наук Скрипниченко М.І.; НАН України, ДУ Інститут економіки та прогнозування НАН України. – К., 2015. – 544 с.*
11. Feve P. And Henin P.-Y. (2000) Assessing effective sustainability of fiscal policy within the G-7, *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 62, 175-95. doi:10.1111/1468-0084.00167.
12. Оцінка дисбалансів у бюджетній сфері та шляхи їх подолання». Аналітична записка / Л.Г. Шемаєва, Н.В. Корень; НІСД [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.niss.gov.ua/articles/1800/>.
13. Bohn, H. (2007) Are stationarity and cointegration restrictions really necessary for the intertemporal budget constraint?, *Journal of Monetary Economics*, 54, 1837-47. doi:10.1016/j.jmoneco.2006.12.012.
14. Костирко Л.А. Методичні засади комплексного аналізу фінансової стійкості місцевих бюджетів / Л.А. Костирко, Н.Ю. Велентейчик // *Фінансовий простір*. – 2016. – № 1. – С. 83-89.
15. Крук О.М. Якісна оцінка фінансової стійкості місцевого бюджету / О.М. Крук // *Вісник Донбаської державної машинобудівної академії* № 3(24), 2011. – № 3(24). – С. 133-137.
16. Тимошенко О.В. Оцінка фінансової спроможності місцевих бюджетів у забезпеченні соціально-економічного розвитку регіонів / О.В. Тимошенко // *Інвестиції: практика та досвід: наук.-практ. журн.* – 2014. – № 8. – С. 30-35.
17. Щербакова В.І. Проблеми оцінки фінансової стійкості місцевих бюджетів в умовах ринкової економіки / В.І. Щербакова, Г.М. Манєров // *Економічний вісник Донбасу*. – 2011. – № 2(24). – С. 94-99.
18. Olivera Julio G.H. (1967). Money, Prices and Fiscal Lags: A Note on the Dynamics of Inflation. *Quarterly Review*. Banca Nazionale del Lavoro, 20: 258-267.
19. Tanzi V. (1977). Inflation, Lags in Collection, and the Real Value of Tax Revenue, *Staff Papers*, vol. 24, March 1977, IMF: 154-167.
20. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI (в редакції від 14.05.2017 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
21. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України: наказ Міністерства економіки України від 29 жовтня 2013 року № 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=97980&cat_id=38738.
22. Вылкова Е.С. Методические подходы к оценке уровня справедливости налогового законодательства / Е.С. Вылкова // *Экономика. Налоги. Право*. – 2017. – № 4. – С. 6-13.
23. Пансков В.Г. Принцип справедливости и его отражение при налогообложении физических лиц в российской налоговой системе / В.Г. Пансков // *ЭТАП*. – 2016. – № 3. – С. 58-72.
24. Швандар К.В. Налоговая справедливость и благосостояние населения в условиях различных типов налоговых систем / К.В. Швандар, А.А. Анисимова // *Финансовая аналитика: проблемы и решения*. – 2016. – № 31(313). – С. 29-41.